

сфери дії трудового права. Державний службовець виконує трудову функцію особисто й повинен підкорятися службовій дисципліні, спеціальним правилам, установленим як на рівні локальному, так і державному. При використанні праці держслужбовців виникають трудові відносини, але з урахуванням специфіки їх роботи, обов'язків, що покладаються на них, насамперед, стосовно службових функцій державних службовців та їх відповідальності. Реалізуючи свої повноваження, державний службовець так чи інакше зачіпає як публічні, так і приватні інтереси.

Список використаних джерел

1. Ярошенко О. М. Сфера дії трудового права України. *Нове законодавство України та питання його застосування*: тези доп. та наук. повідомл. учасників наук. конф. молодих учених та здобувачів (м. Харків, 26-27 груд. 2003 р.). – Харків: Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2004. С. 63–65.
2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.
3. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р. № 3723-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 52. Ст. 490.
4. Про розв'язання спорів, що виникають з відносин публічної служби: лист Вищого адміністративного суду України від 26.05.2010 р. № 753/11/13-10. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v753_760-10.
5. Іншин М. І. Проблеми правового регулювання праці державних службовців України: дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2005. 452 с.
6. Слюсар А. М. Правовий статус суб'єктів трудового права України: теоретико-правовий аспект: монографія. Харків: ФІНН, 2011. 336 с.
7. Чиканова Л. А. Применение трудового законодательства к служебным отношениям на государственной гражданской службе: теория и практика: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Москва, 2006. 45 с.
8. Процевський О. І. Методологічні засади трудового права: монографія. Харків: ХНАДУ, 2014. 260 с.
9. Луценко О. Є. Галузева належність дисциплінарної відповідальності державних службовців України. *Право та інновації*. 2016. № 1 (13). С. 159–165.

Надійшла до редколегії 30.03.2017 р.

УДК 327

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Балуца І. В.,

*аспірант кафедри політології та філософії,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків*

Досліджено діяльність міжнародних неурядових організацій в умовах глобалізації; розглянуто основні ознаки та функції міжнародних неурядових організацій; проаналізовано основні елементи правотворчої діяльності міжнародних неурядових організацій; розглянуто інформаційну взаємодію міжнародних неурядових організацій з громадянським суспільством та іншими суб'єктами міжнародних політичних відносин; виокремлено роль міжнародних неурядових організацій в міжнародних відносинах в умовах глобальних суспільних трансформацій.

Ключові слова: неурядові організації (НУО), міжнародні неурядові організації (МНУО), міжнародні відносини, глобалізація, громадянське суспільство, внутрішня та зовнішня політика держави.

© Балуца І. В., 2017

Baluta I. V.,

*Postgraduate Student of politics and philosophy department, KRI NAPA,
Kharkiv*

ANALYSIS OF INTERNATIONAL NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS ACTIVITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

In the article the activities of international NGOs in the context of globalization; the basic features and functions of international NGOs; analyzes the main elements of the legislative activities of international NGOs; is considered information interaction international NGOs and civil society and other actors in international political relations; singled out the role of international non-governmental organizations in international relations in terms of global social transformation.

Key words: non-governmental organizations (NGOs), international NGOs (INGOs), international relations, globalization, civil society, domestic and foreign policy.

Постановка проблеми. Сьогодні ми спостерігаємо низку глобальних політичних, економічних та соціальних проблем, на подолання яких держави та їх уряди витрачають велику частку ресурсів, але самотійно, без широкої участі своїх народів не в змозі це зробити. Усвідомлення такого деструктивного процесу почалось у доволі пізній період його розвитку. Зараз постає питання пошуку та розробки принципово нових механізмів для координації своїх зусиль з метою вирішення всіх проблем. Одним із таких інструментів, який є достатньо реальним та дієвим, є визнання ролі міжнародних неурядових організацій. Необхідність їх створення була обумовлена необхідністю інформаційного обміну між державами. У процесі розвитку суспільства комунікація з часом набувала масового характеру і ці проблемні питання ставали об'єктом для обговорення в міжнародних неурядових організаціях для обміну даними задля вирішення актуальних міжнародних питань, що відіграють найважливішу роль у становленні існуючої системи міжнародних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Основні питання діяльності та функціонування неурядових організацій, їх вплив на світовий процес в умовах глобалізації висвітлено у працях вітчизняних і зарубіжних учених, таких як Т. Алексєєва, І. Берлін, О. Бурлак, В. Буткевич, В. Василенко, В. Головенько, Н. Гусак, М. Драгоманов, О. Зайцева, А. Карась, Б. Кістяківський, А. Колядін, С. Кравченко, М. Кризан, Н. Крилов, В. Маркушина, А. Мацко, Г. Морозова, Т. Нешатаєва, С. Подшибякін, В. Поліщук, Т. Розова, Ж. Руссо, Г. Сковорода, О. Тарасов, А. Ходорчук, П. Юркевич та ін.

Аналіз теоретичних засад функціонування неурядових організацій і громадянського суспільства здійснено у працях деяких західних науковців. Зокрема, професор Принстонського університету (США) Рональд Пеннок здійснив фундаментальне дослідження "Демократична політична теорія", присвячене глибокому аналізу і систематизації існуючих теорій демократії [9]. Також п'ятий розділ твору Алексіса де Токвіля "Демократія в Америці" присвячено ролі неурядових об'єднань в громадському житті і має назву "Користь, яку мають американці від громадських об'єднань у громадському житті" [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень діяльності неурядових міжнародних організацій та їх ролі у системі міжнародних відносин, сьогодні у більшості науковців ще не сформовано єдиної думки з приводу компетенції та визначення правового статусу зазначених організацій; спостерігається відсутність повного аналізу форм, методів та шляхів впливу діяльності міжнародних неурядових організацій на формування внутрішньої та зовнішньої політики держав та основних світових угруповань.

Також потребують більш детального дослідження питання ролі та місця міжнародних неурядових організацій у вирішенні проблем міжнародного значення, а також питання перспектив їх розвитку.

Метою статті є дослідження діяльності міжнародних неурядових організацій та аналіз їхнього впливу на міжнародні відносини в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Вперше предметом наукового аналізу та об'єктом досліджень в державному управлінні неурядові організації стають з кінця 90-х рр. з розвитком політичної системи, економіки, соціальної сфери, поступовим реформуванням системи державного управління. Варто зазначити, що розвитку та зростанню кількості і розширенню діапазону діяльності неурядових організацій в Україні значною мірою сприяло запровадження в Україні проектів міжнародної технічної допомоги. Ці проекти були сфокусовані на різних аспектах суспільного життя в Україні, і мали на меті сприяти становленню та розвитку інституцій "третього сектора" в Україні, а саме - неурядових організацій.

Варто визначити, що ж собою являють міжнародні неурядові організації. Але без визначення поняття світового громадянського співтовариства, ми не зможемо в повній мірі розглянути визначення міжнародних неурядових організацій. Отже, світове громадянське співтовариство визначається як децентралізована система самостійних і незалежних від будь-якої держави неурядових інститутів і відносин, що покликані забезпечити умови для самореалізації на міжнародному рівні потреб, інтересів, цілей і прагнень громадянських суспільств, також окремих індивідів та їх колективів і всього світового співтовариства в цілому [7, с. 8].

Сьогодні міжнародні відносини характеризуються помітним зростанням кількості міжнародних неурядових організацій, збільшенням їхнього впливу на сучасний світ і міжнародну співпрацю. Європейська конвенція про визнання прав юридичної особи міжнародних неурядових організацій, прийнята РЄ в 1986 р., виділяє три ознаки міжнародних неурядових організацій:

- некомерційний характер діяльності;
- створення відповідно до внутрішнього акта якої-небудь держави;
- здійснення діяльності у двох і більше державах.

Отже, можна визначити, що міжнародна неурядова організація – це організація некомерційного характеру, створена не на основі міждержавної угоди, однак відповідно до нормативного акту держави місцеперебування для здійснення діяльності у двох і більше державах відповідно до основних принципів і нормами міжнародного права. Фактично міжнародна неурядова організація являє собою об'єднання національних громадських організацій двох і більше держав для досягнення загальних цілей у міжнародному масштабі [1].

Окремо варто відмітити, що кожна міжнародна неурядова організація має певні функції. Спільною для всіх міжнародні неурядові організації є інформаційно-аналітична функція. Дана функцію є історично обумовленою та відображає зростання потреби держав в обміні інформацією [6].

Інформаційна функція міжнародних неурядових організацій включає в себе такі основні аспекти:

- збір, обробка та розповсюдження інформації, що стосується компетенції організації, рейтингових індексів, аналітичних доповідей;
- підготовка та розповсюдження інформації про основні напрями діяльності організації;
- збір та розповсюдження інформації, що має нормативно-правовий характер, стосовно діяльності організації.

Сьогодні нараховується понад 48 тис. неурядових організацій, які відіграють не менш важливу роль, ніж державні чи міждержавні інституції. Неурядові структури мають вплив на світовий процес в глобальному та в регіональному вимірах; здійснюють безпосередній тиск на уряди; репрезентують широкі суспільні інтереси, що виходять за межі окремих держав; контролюють виконання міжнародних угод; сприяють ефективності та оптимізації міжнародного співробітництва та забезпечують аналіз та експертну оцінку політичних проблем.

Основним механізмом діяльності міжнародних неурядових організацій в період глобалізації є мобілізація думки світової спільноти. З метою досягнення поставлених цілей та завдань міжнародні неурядові організації застосовують тиск на міжурядові організації та безпосередньо на уряди тих чи інших країн. Своєї основної мети вони досягають шляхом вирішення питань на міжурядовому рівні, де створюються міжнародно-правові норми, і поза межами традиційних міжурядових каналів, на самостійно створених аренах у співпраці з іншими неурядовими організаціями.

В межах взаємовідносин з партнерами, що мають консультативний характер, міжнародні неурядові організації беруть участь у роботі всіх організацій і органів системи ООН практично на рівних правах з офіційними делегаціями країн: пропонують проекти договорів і конвенцій, беруть участь у їх обговоренні, надаючи експертні, науково-технічні та інші висновки; контролюють їх дотримання та виконання після прийняття і т.п. Досить важливою є роль міжнародних неурядових організацій у формуванні світової громадської думки і доведенні до відома світової спільноти, членів урядів і міжурядових організацій громадської позиції стосовно висунутих ними договірних ініціатив. Міжнародні неурядові організації забезпечують розширення варіантів і гнучкості політики держав, пропонують власні варіанти дій і рішень, яким раніше не приділялася увага, не розглядалися і не аналізувалися, допомагають політикам краще зрозуміти сутність і особливості тієї сфери діяльності, за яку вони несуть відповідальність, а також зрозуміти завдання, що потребують вирішення, з точки зору громадян. Тобто вони виконують функцію соціалізації нових соціально-політичних рухів до міжнародного співтовариства, виступають агентами глобального громадянського суспільства, представляють і захищають інтереси громадян, найбільш вразливі з точки зору порушення прав, здійснюють моніторинг діяльності урядів, будучи власне елементом системи політичних противаг. Характерне місце неурядова діяльність має у проекті Східного партнерства, в межах якого успішно функціонує міжнародна організація Форум громадянського суспільства. За період свого існування цей Форум став досить важливою інституцією Східного партнерства, який продемонстрував себе, в якості повноправний партнер в інституційних відносинах з Європейською Комісією та національними урядами. Представники Керівного комітету та різних робочих груп Форуму регулярно беруть участь у круглих столах, міжнародних конференціях, та інших заходах, а також створюють власні міжнародні фонди та аналітичні структури з питань Східного партнерства [2].

За допомогою міжнародних неурядових організацій, які мають значний досвід у своїй діяльності, є змога активізації потенціалу неурядових організацій різних країн світу. Засоби масової інформації також відіграють важливу роль, яка сприяє ефективній діяльності міжнародних неурядових організацій. Побідні організації можуть отримувати фінансування від транснаціональних корпорацій, урядів та інших організацій, що мають власні інтереси, відмінні від інтересів міжнародних неурядових організацій. Завдяки такому механізму

останні намагаються захистити власні комерційні інтереси і прикриваючись, діяльністю організації, використовують її для досягнення своєї мети. В такому разі неурядові організації досить часто можуть бути інструментом втілення планів бізнес структур.

Досить цікавим є той факт, що подібне критичне ставлення суспільства до великого бізнесу як в США та країнах Західної Європи, так і в країнах, що розвиваються, дуже зросло на початку XXI століття. Здійснене Gallor International опитування близько 34 тисяч респондентів з 46 країн показало, що довіра до корпорацій стала нижчою, ніж до будь-якого іншого з 16 перелічених в опитуванні інститутів [10].

На всіх рівнях ми можемо спостерігати зростання розуміння ролі міжнародних неурядових організацій, стимулювання діяльності організацій громадянського суспільства, заохочення органів місцевого самоврядування до вирішення проблем соціально відповідального бізнесу.

Варто зазначити, що неурядові міжнародні організації досить активно і ефективно діють у різних сферах. Розглядаючи практичний аспект цього питання, варто відзначити, що значний вплив на сучасні міжнародні процеси здійснюють такі неурядові організації, як «Міжнародна федерація з прав людини», «Всесвітня федерація професійних спілок», «Всесвітня організація боротьби проти тортур», «Міжнародна амністія», «Human Rights watch», «Freedom House», «Всесвітня рада миру», «Репортери без кордонів», «Товариство Червоного Хреста і півмісяця», «Римський клуб», «Всесвітня федерація демократичної молоді», «Християнська мирна конференція»; неурядова організація у галузі спорту ФІФА. Також активно функціонують екологічні неурядові організації «Всесвітній фонд дикої природи» та «Грінпіс». Також у сфері захисту та представлення інтересів і прав жінок на загальнонаціональному та міжнародному рівнях найвпливовішими є – міжнародні та всеукраїнські організації: Союз Українок, «Жіноча Громада», Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда – Україна» та ін. Такий аналіз дає нам можливість усвідомити масштабність діяльності та ефективного впливу неурядових організацій на формування внутрішньої та зовнішньої державної та соціальної політики.

Також є доцільним виокремити правотворчу роль міжнародних неурядових організацій на світовій арені. Міжнародні неурядові організації вважаються найважливішим носієм світової громадської думки та інституалізованим суб'єктом світового громадянського співтовариства. Світова громадська думка впливає на учасників міжнародних відносин з метою виконання вже існуючих правил поведінки і створення на їх основі нових міжнародних норм. Це проявляється на різних етапах механізму міжнародно-правового регулювання [7, с. 8].

Отже, маємо змогу виділити такі основні елементи правотворчої діяльності міжнародних неурядових організацій:

- 1) встановлення прогалин в діючому міжнародному праві;
- 2) розроблення проектів резолюцій та конвенцій;
- 3) внесення проектів у відповідні органи держав та міжнародних урядових організацій та вимога їх детально розгляду;
- 4) створення за допомогою світової громадської думки морально-політичної і, по можливості, матеріальних умов для підписання та ратифікації міжнародних договорів;
- 5) доктринальне тлумачення норм міжнародного права відповідно до ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН [7, с. 9].

Основними ж завданнями міжнародних неурядових організацій в процесі правової реалізації є: громадський контроль за виконанням державами

своїх зобов'язань; розроблення і внесення пропозицій у відповідні органи держав і міжнародні урядові організації по подоланню кризових ситуацій; інформування світового співтовариства, в першу чергу ООН, про факти порушення державами своїх зобов'язань; формування за допомогою світової громадської думки морально-політичних та матеріальних умов з метою миттєвого припинення міжнародно-правових порушень [7, с. 9].

Отримання ж консультативного статусу залежить від міжнародного авторитету неурядової організації, заінтересованості у співробітництві з нею. Такий статус створює можливість направляти спостерігачів на засідання міждержавних інституцій, виступати із заявами, брати участь в обговоренні питань, пропонувати питання до порядку денного, висловлюючи свою позицію щодо певних проблем, впливати на процес прийняття постанов міжурядовими організаціями. Більшість неурядових організацій прагнуть отримати консультативний статус при відповідних міждержавних організаціях. Отримання такого статусу не тільки означає визнання діяльності конкретної організації, але і в той самий час відображає зростання міжнародного авторитету і впливу міжнародних неурядових організацій на розвиток сучасних міжнародних відносин [3, с. 90].

Варто відзначити, що співробітництво неурядових організацій з міждержавними здійснюється за такими напрямками: надання консультацій з питань, що входять до їх компетенції, іншим організаціям, суспільним групам та окремим особам; надання інформації про свою діяльність і розповсюдження інформації, одержаної від міждержавних організацій; спостереження за дотриманням норм міжнародного права, особливо у сфері прав людини і у справі охорони довкілля та участь у правотворчому процесі, розробка проектів міжнародних угод; утворення слідчих комісій для розслідування міжнародних злочинів. Також, міжурядові організації доволі часто залучають кваліфікованих експертів із неурядових організацій з метою збору інформації, з'ясування позицій, що дає змогу спиратись на думку громадськості під час прийняття рішень [4, с. 341].

Також варто зазначити, що характерною особливістю світової системи XXI ст. є глобальне інформаційне протиборство. Геополітичне становище держави на міжнародній арені, ступінь його впливу на світові події залежать вже не тільки від економічної та військової потужності. Більш значим стає інформаційний фактор: можливість ефективного впливу на інтелектуальний потенціал інших країн, можливість поширення та впровадження духовних та ідейних цінностей у суспільну свідомість населення. В призмі таких тенденцій основними засобами впливу неурядових організацій на світову політику є мобілізація громадської думки, створення тиску як на міждержавні організації, так і на окремі держави для вирішення тих чи інших проблемних питань, нагляд за діяльністю урядів у різних сферах суспільного життя і виконанням ними взятих на себе зобов'язань.

У результаті функціонування неурядових організацій відбувається низка трансформаційних процесів в політичній системі світу. В таких умовах наявні закономірності поступово перестають діяти. Ситуація стає менш прогнозованою та передбачуваною, інколи навіть з цілком різними ймовірними наслідками. Наявна система відносин зазнає потужних трансформацій, що іноді призводить до унеможливлення прийняття управлінських рішень. Ч. Кеглі і Г. Раймонд визначили початок XXI ст. як поворотну точку в історії, коли одна модель міжнародної взаємодії зміниться іншою [5].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. В період глобалізації та значних суспільних трансфор-

маційних перетворень створюються умови для формування такої системи міжнародних відносин і глобального світового співтовариства, в якій стає можливим здійснення регулювання суспільних процесів завдяки прямим згодам недержавних суб'єктів. При цьому міжнародні неурядові організації будуть виступати відповідними елементами формування глобального громадянського суспільства. Цей процес також є безумовним наслідком інтеграційних явищ у світі, демократизації та гуманізації міжнародних відносин. Сьогодні спостерігається збільшення впливу міжнародних неурядових організацій на світову правотворчу діяльність та міжнародний процес.

Підсумовуючи, варто зазначити, що велика кількість неурядових організацій, діючи врозріз своїм першочерговим цілям, виступають політичним інструментом. Неурядові організації, як відповідні елементи глобальної системи трансформації міжнародних відносин, можуть бути як повністю самостійним суб'єктом, так і політичним інструментом.

Список використаних джерел

1. Абашидзе А. Х., Урсин Д. А. Неправительственные организации: международно-правовые аспекты. Москва: РУДН, 2002. 160 с.
2. Величко В. Форум громадянського суспільства як нововведення в расках Східного партнерства: досвід перших двох років. URL : <http://eu.prostir.ua/view/247777.html>.
3. Ільницька У. В. Особливості міжнародно-правової суб'єктності неурядових організацій. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2012. Вип. 24. С. 84–91.
4. Міжнародні організації: навч. посіб. / за ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, З. Кутайні. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 440 с.
5. Мединська Т. Статус світового лідера: США в сучасних процесах глобалізації: виклики та наслідки. *Політика і час*. 2010. № 3. С. 67–74.
6. Подшибякин С. А. Правовой статус международных неправительственных организаций. Москва: Юрлитинформ, 2006. 128 с.
7. Тарасов О. В. Міжнародні неурядові організації в системі світового громадянського співтовариства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ: [б. в.], 1995. 19 с.
8. De Tocqueville A. *Democracy in America*. V.II. New York: Vintage Books, 1945. 518 p.
9. Pennock J. R. *Democratic Political Theory*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1979. 573 p.
10. Responding to the Leadership Challenge: Finding of a CEO Survey on Global Corporate Citizenship. Geneva, 2013.

Надійшла до редколегії 24.03.2017 р.